

“ԱՅՏՆԱՆ ԱՐԻՈՒՍՏՅԱՑԱՏԱՆ ԶԻՄՆԱԿԱՌԻՐՈՒՄ”

Հիմնարկութեան Հանձնախումբը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել Հարգոյ Հայ Հասարակութեան եւ Հարգելի Խմբագրութեանց իւր խորին շնորհակալութիւնը ձեռնակարկութեան ամէն կողմանէ ցոյց տրուած համակրութեան եւ անակցելու խոստմանց, որով առաւել եւս քաջալերուած՝ կ'աշխատի այս օգտաշատ նպատակին հասնելու ամէն միջոց գործադրել: Ուշորուած բազմութիւն հարցումներն առ այժմ լիովին գոհացրին անկարելի ըլլալով՝ միայն այսչափ կը յայտնէ, որ Հանձնախումբն զիտաւորութիւն չունի այժմէն իսկ մեծ գրամագրութիւն կազմելու եւ սաոր շահն յապազային գործադրելու. այլ իբր 6000 Ֆրանք վերապահեալ զրամագրութիւն մը միայն առ այժմ ունենալ իրենէ պահէստ (réserve), իսկ ասկէ զատ գումարուածն ըստ տրամագրութեան Վարչական Ժողովոյն՝ Հիմնարկութեան նպատակին գործադրել, եւ հետզհետէ գանձուած նպաստները նոյն համեմատութեամբ պահէստի եւ գործադրութեան յատկացրել, այնպէս որ գործը կարելի ըլլայ ամենամօտ ժամանակ իրականացած տեսնել, եւ միեւնոյն ժամանակ նաեւ գործին ազգային ապահովընել: Զոյց տրուած համակրութիւնն այնչափ է որ Հանձնախումբն ի վիճակի է յայտնել թէ այս տարի իսկ կարելի պիտի ըլլայ գործադրութեան սկսիլ: Իւելի մանրամասն պիտի ծանօթանայ Հասարակութիւնն՝ հրատարակելէ կանոնադրութենէն:

Ար խնդրուի Հայ Խմբագրութիւններէն՝ որ իրենց աջակցութիւնն օր յօռած մատուցանեն, եւ այն համարներն, որոնց մէջ այս մասին գրուած է, Հանգիստ Խմբագրութեան լրկին օրհանդէս թղթատարութեան Հանձնախումբն յանձնելու համար, որ ետքէն պահուի Հիմնարկութեան գիւնդին մէջ: Հայրենիք թ. 1124 եւ Ղեւնդէի Բարբէյի թ. 2959, ինչպէս եւ այլ այս մասին հրատարակեալքն կը խնդրուին:

Անուանք մասնակցողաց Ձեռագրաց Ցուցակի հրատարակութեան:

4. Պր. Յ. Անդրէասեան
5. Պր. Ս. Եւալդըճեան
6. Պր. Ս. Եղիազարեան
7. Իշխան Գուրառն Լուսինեան

8. Սկովտացի Բենեդիկտեանք ի Վիեննա
9. Փրոֆ. Գրիորիճ Միւլլեր
10. Լազարեան ձեմարան
11. Պր. Գր. Խալաթեան
12. Փրոֆ. Տր. Պ. Գէթթեր

ԽՄԲ. «ՀԱՆԳԻՍԻ»

ՔԱՂԱՔԱՔԱՆ ՏԵՍՈՒՐԻԱՆ

Վիեննա, 25 Ապրիլ, 1895:

Անտրիա այժմ՝ անսակնկալ տալանորութեան ներքեւ կը գտնուի: Ապրիլ 4ին վերջացած քրքին խորհրդարանի պատգամաւորաց մասնական ընտրութիւնն անյուսակի ելք մ'ունեցաւ, որ Վիեննայի Ժողովրդեան մեծամասնութեան խորհելու եղանակին ու համազմանցը հաւատարիմ թարգման կը հանդիսանայ: Այս ընտրութեանց ժամանակ «Բրիտտոնեայ-Լնկերական», ու «Գերմանական ազգային», միացեալ քրիստոնեայ Ժողովրդական կուսակցութիւնը առաջնորդութեամբ արքունական ու դատարանական փաստաբան Տր. Լուէկէրի եւ Վիեննայի համալսարանի մատենադարանապետ Տր. Կէսմանի մարտ կը մղէր ազատամիտ կուսակցութեան դէմ: Մեծ էր վերջնոյս յուսակցութեան դէմ, երբ Մարտ 28ին «Հրէից կղզի», ըստած Լէոքոլտշդատը (Վիեննայի Բ. թաղ) Գ. ընտրող շրջանակի մէջ 1 քրիստոնեայ թէկնածու՝ Ապրիլ 1.—3. Բ. շրջանակին մէջ (ընտրողներն էին պետական պաշտօնեաներ, խոնարհագրոյն կղերն եւ ուսուցիչներ) 25՝ իսկ Ա. շրջանակին մէջ (հարուստներու դասակարգը) չորս ընտրելիներու մէջէն 1, ընդ աճէնը 27 քրիստոնեայ թէկնածու յաղթող եւան, շահելով 19 նոր շրջանակ: Այսպէսով 34 տարիէ ի վեր քրքին խորհրդանոցին մէջ տիրող ազատամիտ կուսակցութիւնն՝ 61 ծայրի փոքրամասնութիւն եղաւ եւ անոր յաջորդեց վերոյիշեալ կուսակցութիւնը 46 ծայրի գործութեամբ: Ընտրութեանց այս ելքը յինքեան տարօրինակ երեւոյթ մը չէ: Անտրիական ազատամիտ կողմակցութիւնն ի մասնաւորի

Վիեննայի հասարակութեան մէջ համա-
կրանք կը վայելէ՝ գլխաւորաբար այն
պատճառաւ, որ վարդմի միապետական
կառավարութեան գեղծումներուն դէմ՝
ժողովրդեան շահերը կը պաշտպանէր:
Սահմանադրական վարչութեան հաստա-
տուելէն ետեւ, պետական խորհրդանոցին
մէջ 70ական թուականներուն բացարձակ
տիրապետութեան հանելով, սկսաւ խրդ-
ճի ազատութեան դէմ մարտիկ եւ իս-
կոյն կղզիացուեցաւ քրիստ. կողմնակցու-
թիւններէ. վերջ ի վերջոյ ժողովրդեան
վրայ գուրգուրալէ դադրելով՝ դարձաւ
երկրպագու հրէականութեան, որ այն-
չափի հասաւ մինչեւ յիշեալ ընտրու-
թեանց յառաջ. Տր. Ռիհդէր Վիեննայի
ազատամիտ փոխ-քաղաքապետը՝ շնայե-
լով այն զայրայթին, որ Վիեննայի հասա-
րակութեան մէջ կը տիրէ ընդդէմ հրէ-
ականութեան եւ նոյնին պաշտպան ա-
զատամիտ կուսակցութեան, համարձա-
կեցաւ ժողովքի մի մէջ ի լուր աշխարհի
գոչել՝ թէ այժմեան վիճակէն տժգոհ-
ները թող զտղծեն՝ այսինքն արեամբ
պաշտպանած հայրենիքէն, քնականաբար
ի սէր հրէականութեան: Ազատամիտ
կուսակցութեան այժմ քաղաք ապուղ-
ները՝ արդիւնք են իր ցանած սերմերուն:
Սալցպուրկի ու Վէլիի քղքին. խոր-
հրդարանի պատգամաւորաց ընտրու-
թեան առթիւ յաղթուեցան ազատամիտ
կուսակցութիւնները. Վէլիի քրիստոնեայ
ժողովրդական կուսակցութիւնը մեծա-
մասնութեան հասաւ, իսկ Սալցպուրկի
մէջ ազատամիտք տիրապետող դիրք
չունին:

Գերմանիոյ կայսրը Մարտ 26ին ի
Փրիտքիքսրուէ մեծ հանդիսութեամբ սուր
մ՝ ընծայեց Պիսմարքին առթիւ իր ծնըն-
դեան 80դ ասրելործին: Կայսրը Պիս-
մարքին խօսած ճառին մէջ զուրը անուա-
նեց՝ Կըանակ այն ատուր շինութեան
ժամանակին, որուն ծծփը՝ արին ու եր-
կաթ էր, միջոց մը, որ իր ծառայութիւնն
երբեք չի զանար, եւ թագաւորաց ու իշ-
խաններու ձեռքով հարկաւորութեան ա-
տեն — նաեւ դէպ ի ներքինը միովելով
— հայրենեաց սերտ միւլթիւնը պիտի
պահպանէ այնպէս, ինչպէս երբեմն նոյն
միւլթեան առ արտաքին առաջնորդած է:,,

Այս օրս կուսակցական դիմադիր աղա-
դակներու խրդւրդորին մէջ երիտաւարդ
կայսրմէ աւելի եղանակագործ վարմունք
մը կարելի չէր սպասել:

Գերմանիոյ պետական աւագածո-
ղովն լէվէցով զահրէցին տեղ, կենդո-
նի անդամ՝ ազատատէր Փոն Պուլ-Պէրէն-
պէրկ ընտրուեցաւ զահրիցութեան պաշ-
տօնին: Լէվէցով Պիսմարքի շնորհաւորելու
խնդրոյն պատճառաւ հրաժարած էր այս
պաշտօնէն:

Ապրիլ 17ին կնքուեցաւ ի Սիմինո-
գէրի ծննատանի ու ծառոնի մէջ խաղա-
դական դաշկերք: Հետեւեալն են էական
պայմանները. ծննատանը 200 միլիոն
դէնէլ (հաւոր = շուրջ 60 շըշ.) իբրեւ
պատերազմի ծախք պիտի վճարէ. պա-
տերազմով զրաւուած երկիրներն այլ եւս
ծառոնի ստացուածք պիտի նկատէ. Բէ-
զինկն ու 5 նաւահանգիստ արտաքին վա-
ճառականութեան մատչելի պիտի ընէ,
եւ — յանձն պիտի անու ծառոնի հետ
պահպանող ու յարձակողական դաշինք
մը կնքել: Այս դաշնադրութիւնն առիթ
տուաւ եւ ղեռ պիտի տայ եւրոպ. պետու-
թեանց միջամտութեանը: Ասոր գլխաւոր
պատճառն է դաշնադրութեան այն յո-
դուածը, որուն համեմատ ծառոն պատե-
րազմով ստացած երկիրները, Բորք-Ար-
թուր նաւահանգիստը ու Լիաու-Դունկ թե-
րակղզին իրեն պիտի զրաւէ: Ռուսաստան,
Գերմանիա ու Գաղղիա արդէն պաշտօնա-
պէս յայտնեցին իրենց տժգոհութիւնը:
Ապրիլ 23ին այս երեք պետութեանց ներ-
կայացուցիչներն ի Դոգայո՝ ծառոնի փո-
խանորդ արտաքին գործոց պաշտօնէին
պատշաճ ձեւով յայտարարեցին իրենց
պետութեանց ազդաբարոյթիւնները:

Թերթի մը տուած տեղեկութեանց
համաձայն՝ քիչ ժամանակէն պիտի մտնեն
ռուս սպաներ Մոնդէնէլկոյի գնուորա-
կան ծառայութեան մէջ՝ կայուն քանակ
կազմակերպելու եւ պահպանելու նպա-
տակաւ: Ծախքերը ռուսական պետու-
թիւնը պիտի հոգայ, եւ կ'ըսուի թէ վախ-
ճանեալ շարն արդէն տոյն նպատակին
հարկ եղած միջոցներն իր կտակին մէջ
մատնանիշ ըրած ըլլայ: Կազմակերպելի
քանակը պիտի ըսողկանայ 12 գնդէ՝ իւրա-
քանչիւրը՝ 600 զինուոր, որոնց կայան-

ները մեծաւ մասամբ սահմաններու վրայ պիտի ըլլան: Այս 12 գնդերու միջնորդութեամբ զինուորական կրթութիւն պիտի ընդունին Մոնդէնէկոյի գլխաւորաբար սպաներն ու թովանդակ զօրքը, որ բաժնուած է 8 բանակներու ընդ ամէնը 49 գնդով: Խնդրոյ մանրամասնութեանց վրայ խորհելու նպատակաւ քազմաթիւ Խապիա կրթութեամբ մոնդէնէկոյի սպայներ ժողովեցան Ձէդիլէ: Ի դիպուածի այս գաղափարն իրական մարմնացում մը ստանայ, Մոնդէնէկոյի 250.000 փոքրիկ ժողովուրդը յառաջադիմական հասակներէ քայլ մ'առած կ'ըլլայ:

Գաղղիոյ եւ Անգղիայի մէջ վերջին ժամանակս անպակաս են տարածայնութիւններ: Արդէն արիւրեկեան խնդիրներու մէջ Գաղղիա դիմադիր ուղղութիւն մ'առած է Անգղիայի նկատմամբ. իսկ այժմ այս երկու պետութեանց մէջ խնդիր մ'ալ աւելցաւ: Գաղղիա՝ իբր հետեւեալք իր Սիամի հետ ունեցած պայքարին Պիրմայի ու Սիամի մէջ տեղ փոքր տէրութիւն մը հաստատել կ'ուզէ. հարկ չկայ ըսել թէ Անգղիացիք այսպիսի հիմնարկութեանց նշանակութիւնը կ'ըմբռնեն եւ յանձն կ'առնուն փոքր ի շատեղ ոտնարգել ըլլալու: Խնդիրն որոշելու համար հարկ եղաւ սահմաններ որոշել եւ այս նպատակաւ անգղիական-գաղղիական յանձնախումբ մը կազմուեցաւ, որ հնդկական ցամաքին վրայ իր գործին սկսաւ: Այժմ՝ Timesի տուած տեղեկութեանց համեմատ քիչ յոյս կայ, որ այս յանձնախումբն իր գործը շուտով աւարտէ, որովհետեւ գաղղիացի ու անգղիացի անդամներուն մէջ յամալի բանակները կը ծագին՝ գլխաւորաբար այն պատմառաւ, որ Գաղղիացիք քրիտանական հողամասին վրայ զինուորական կայան մը հաստատելու հետ տամիտ են: Ենորհիւ Գաղղիացիք քրոնած այս ընթացքին՝ կ'ըստի, թէ Անգղիա մինչեւ անգամ Գանկ-Լունկ զօրք որկելու հարկն տեսած ըլլայ:

Եթէ ստորգ են “Սվիեռ”, լրագրի գրամները՝ Ռուսիոյ ու Ճաբոնի մէջ զինական ընդհարում մը մտադրուտ կարելի է նկատել: Այս թերթը կը ծանուցանէ թէ 22 ուսական նաւ 360 թիղսնու-

թով, հանդերձ համապատասխանող պատերազմիկ նաւազներու թիւով այժմ Ճաբոնի մետ կը գտնուին, որոնք գաղղիական նաւերու ընկերակցութեամբ 610 թիղանօթի պատկառելի ոյժը կը ներկայացընեն: Բաց ասէ՛ 20.000 զինուոր ուսական ցամաքային բանակ մը — Ճաբոնական արքեպեղագոսի հիւսիսակողման Եսսոյ կղզոյն գրաման համար տրամադրելի կեցած է, ուսկից յարմար ժամանակին Ճաբոնի վրայ կողմնակի յարձակում մը կարելի է գործել: Իրերն այս լուսով ըմբռնելով զարմանալի չեքեւար, որ Անգղիա՝ Ասիոյ մէջ Ռուսաց մշտատես ախոյեանը՝ ասիական արդի խնդրոյն վրայ տարեր կը մտածէ. այսպէս Standard ու Times Լոնտոնի երկու պատկառելի թերթերը կը հակառակին այն գաղափարին՝ թէ Ճինաստանի ու Ճաբոնի մէջ եղած խնդրոյն Անգղիայի միջամտիկ չըլլալն աննպաստ ըլլայ իր շահներուն, — որ կը նշանակէ՝ թէ Անգղիա չէզոք դիրք մը կ'առնու, որպէս զի եթէ Ճաբոն երկրպական պետութեան մը հետ պատերազմի բռնուի, իւր չէզոքութիւնն օգտակարապէս շահագործէ:

ՔՈՎԱՆԳԿՈՒԹԻՒՆ

ՌՈՒՍԻՆԵՐԵՆ

ՊԱՏՄԱՐԱՆ — Մ. Թոնաթեցու Ողբ ի վերայ

Հայոց աշխարհին Ուստից. 131:

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱՆ — Գաւկաս. 137:

ԲԺՇԿԱՆ — 23. ԺԲ. Բժշկարան ասարայ Սեբաստացու եւ այլ նորագոյն բժշկ. գրութիւնք. 141:

ՈՒՂՇԳՐԱՆ — Սեւ ծովու ուսական եզերք, ԺԴ., ԺԵ. 146:

ՆԿԱՐԱԳՐԱՆ — Դրանսիոյանիոյ Հայոց մայրաքաղաք (Պատեկոթ). 149:

ԳՐԱՆ — “Հայ լրագրութեան պատմութեան” մէջ քննադատութեան առթիւ. 154:

ՐԱՆԱՇԽԱԺԱՆ — Որքն. 159: — Ժառեր. 159:

“Սյանեան արուեստագիտական հիմնարկութիւն. 160:

ՔԱՂԱՔԱՆԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ 160:

ՀՐԱՏԱՐԱԳԻՉ ԵՒ ՊԱՏՄԱՐԱՆԱՑՈՒ ՆՄԱՐԱԳԻՐ

Կ. ՌԱՓԱԵԼ Վ. ՊԱՐՈՆՉ

ՎԻԵՆԱ. ՄԻԻԲԱՐԵՆ. ՏԳՐԱՆ